

B 1170

Ulemis. M. Luigusaar

1963.

B 1170.

Matematika sõnastik

„Eesti Kirjanduse“
väljaanne

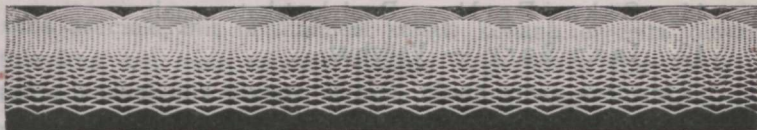
Trükitud „Postimehe“ trükikojas, Tartus.

Trükitud „Postimehe“ trükikojas, Tartus.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiiviraamatukogu

95905

Et matemaatika oskussõnade järele tärganud vajadust täita, nimetas Eesti Kirjanduseselts oma keeleteoimekonnale iseäralise alatoimekonna, kes senini tarvitatud arvamise- ja mõõtmiseõpetuse oskussõnadest sündsamad pidi välja valima ning veel puuduvate nimetuste jaoks kohaseid uusi sõnu otsima, mis kõlbaksivad tarvitada.

Toimekond pidas 21 koosolekut ära. Töötamas olivad: O. Kallas, H. Walk, J. Kurrik, J. Tammemägi ning pärastpoole ka veel J. Jurkatam ja J. Kool. Ettenäidatud sihil väljatöötatud oskussõnad avaldati toimekonna poolt „Eesti Kirjanduses“ (1908. a. nr. VIII. ja 1909. a. nr. I.) ühes üleskutsega, et neid arvustataks. Üleskutse leidis elavat vastukõla. Arvustusi ja ettepanekuid saatsivad:

1. Pitka Ansomardi — Pihkvast (3 korda).
2. Juh. Semmā — Kovnost.
3. Jaak Warik — Lihulast (2 korda).
4. J. Kalkun — Viru-Jaagupist (2 korda).
5. Johannes Kool — Tartust (nende sõnade kohta, mille harutamisest teda ei olnud osa võtmas).
6. J. Kark — Peterburist.
7. David Rootsmann —?
8. E. Mahlstein —?
9. A. Wahter — Lihulast.
10. A. Jung — Tartust.

11. Oskar Perli — Doni kasakate maalt.

12. Jaan Sarv — Velishist.

Käesoleva aasta aprilli, mai ja augusti kuu jooksul pidas toimekond 14 koosolekut ära, kus toimekonna tööd sissesaadetud arvustuste valgel läbi harutati: mitmed sõnad ära heideti, teised muudeti ja mõned uued, mis arvustajate poolt soovitatud, vastu võeti. Nendest koosolekutest, millest igaüks läbis-tikku vähemalt tundi kolm kestis, võtsivad osa: O. Kallas, J. Jõgever, M. Kampmann, J. Kurrik, H. Walk, J. Jurkatam ja J. Tammemägi.

Enneseda aga, kui üksikuid sõnu sõeluma hakati, võeti järgmised põhjused, mille järele toimekonnas oli käidud ja mida ka mõned arvustajad olivad puudutanud, juhtnööriks vastu:

1. Oskussõnad peavad matemaatika alguskursuse tarvi-dusi täitma, ja ei mitte ainult ülemineku astmeks võõrakeelsele õppimisele olema.

2. Oskussõnad ei tarvitse mitte just sõnasõnalised ümberpanekud võõraist keelist olla: nende kindlaksmääramisel tuleb võimalikult asja sisust kinni pidada.

3. Kus juba tarvituselolev sõna ei näi küllalt kohane olevat, ehk koguni puudub, sääl tuleb uus eestikeelne sõna luua ehk mõnele keelesolevale sõnale matemaatiline tähendus anda.

4. Kui mõni rahvusvaheline sõna on Eesti keeles juba käidavaks saanud ja kindla tähenduse omandanud, siis peetakse temast kinni; kuid soovitavaks tuleb siiski eestikeelne sõna juure lisada.

5. Kui asja sisu seda ei keela, tuleb sõnade kindlaksmääramisel võimalikult Vene keele ligidale hoida, sest et meie nooresoo kaugelt suurem hulk selles keeles oma edasiharimist jätkab. —

*

Järgnevat matemaatika (arvamise- ja mõõtmiseõpetuse ning muist algebra) oskussõnastikku soovitame kõigile õperaamatute kirjutajatele ja kooliõpetajatele lahkeks tähelepanemiseks ning tarvitamiseks. Sellega ei taha meie sugugi takistada, et mõne

sõna asemele, mis tarvitamisel küllalt kohane ei leita olevat, tulevikus, kui meie emakeel haritud ringkondade kõne ja läbi-
käimise keelena on mahti saanud areneda, mitte mõnda koha-
semat ei peaks võetama.

Ümmargustesse klambritesse on seletused ja märkused
sulutud, nurgelistesse aga — niisugused sõnad, mida esimeses
rinnas ei saa tarvitamiseks soovitada.

Lõpuks avaldame tänu kõigile lahketele arvustajatele,
kes meie ühisest tööst meie keele arendamiseks on osa võtnud.

Eesti Kirjanduseseltsi keeleteimekond.

- A.**
- abgestumpft, abgeschnitten, усъчненный, tömp.
 abkürzen, укорачивать, lühendama.
 ableiten, выводить, tuletama (valemit).
 Ableitung, выводъ, tuletus.
 Abschnitt, отръзокъ [сегментъ], äralõige;
     Kreis- —, круговой —, ringi —;
     Kugel- —, шаровой —, kera —.
 absolut, абсолютный, iseline, absolut-, absolutine.
 absondern, выделять, eraldama.
 Abstand, разстояние, kaugus.
 abstrakte Zahl v. Zahl.
 Achse, ось, telg.
 addieren, слагать, kokku arvama.
 Addend, слагаемое, kokkuarvatav.
 Addition, сложение, kokkuarvamine.
 ähnlich, подобный, sarnane, ühesarnane.
 Ähnlichkeit, подобие, sarnadus.
 Algebra, алгебра, algebra.
 algebraisch, алгебраический, algebraaline.
 allgemein, общий, всеобщий, üleüldine.
 angenäherte Berechnung, приближенное вычисление, ligikaudne arvamine.
 Anleihe, ссуда, laen.
 anliegend, прилежащий, lähis- (külг, nurk).
 annähernd, приблизительно, ligikaudu.
 Annäherung, приближение, ligikaudsus.

A n s a t z, расположение, rakendus.
A n t i t h e s e, антитеза, противоположение, vastuväide.
a n w e n d e n, применять, tarvitama.
ä q u i v a l e n t, эквивалентный, равносильный, равнозначий, ühevääriline.
A r i t h m e t i k, арифметика, arvamiseõpetus, rehkendamiseõpetus, aritmetika.
A u f g a b e, задача, ülesanne.
a u f g e h e n, дѣлить нацѣло [безъ остатка], mahtuma, täiesti jagama.
a u f e i n a n d e r f o l g e n d, последовательный, järjekordne.
a u f h e b e n s i c h, уничтожаться, hävinema.
a u f l ö s e n, раскрывать, avama (klambrid).
A u s d e h n u n g, протяжение, ulatus.
A u s d r u c k, выражение, ilme, avaldus.
a u s d r ü c k e n, выражать, ilmutama, avaldama.
a u s g l e i c h e n, уравнивать, ühtlustama.
A u s g l e i c h u n g, уравнивание, ühtlustus.
A u s n a h m e, исключение, erand.
A u s s e n g l i e d v. G l i e d.
A u s s e n w i n k e l, внѣшній уголъ, välimine nurk.
a u z i e h e n (eine Wurzel), извлекать (корень), astme alust otsima, juurt otsima.
A x i o m, аксіома, aluslause. (Alund = alusmõiste + aluslause.
Alund, om. alundi; juur on siin seesama, mis sõnadelgi alus, ala).

B.

B a s i s, базисъ, основаніе, alus.
B a s i s w i n k e l, уголъ при основаніи, alusnurk.
b e d i n g t, условно, tingimisi.
B e d i n g u n g, условіе, tingimine.

- Begriff, понятие, mõiste.
- Behandlung, обращение, рассуждение, изложение, толкование, käsitamine.
- Behauptung, утверждение, увѣрeнiе, õeldis, väide.
- bekannt, извѣстный, tuntud (arv, suurus).
- beliebig, любой, mõni, mistahes.
- benannte Zahl, именованное число, nimega-arv;
 einfach —, простое —, ühekesine [nimega-] arv;
 mehrfach —, составное —, mitmekesine [nimega-] arv.
- Bequemlichkeit, удобство, hõlpsus.
- berechnen, вычислять, välja arvama.
- Berechnung, вычисление, arvamine, väljaarvamine.
- Bereich, область, kund (om. kunna).
- Beweis, доказательство, tõestus, tõestamine;¹⁾
 direkter —, прямое —, otsekohene —;
 indirekter —, — отъ противнаго, kaudne —.
- beweisen, доказать, tõestama.
- Binom, двучленъ, kakslige.
- Bogen, дуга, kaar.
- Breite, ширина, laius.
- Brennpunkt, фокусъ, tulepunkt.
- Bruch, дробь, murd;
 Decimal- —, десятичная —, kümnend- —;
 echter —, правильная —, liht- —;
 unechter —, неправильная —, liig- —;
 gekürzter —, сокращенная —, koondatud —;
 gemeiner —, простая —, harilik —;
 Ketten- —, непрерывная —, ahel- —;
 gleichnamige Brüche, одноименныя — -и, ühenimelised murrud;
 ungleichnamige —, разноименныя —, mitmenimelised —.
- Bruchstrich, черта, murrujoon.

1) Tõendus = аргументъ, Argument.

Buchstabenrechnung, tähtedega-arvamine.

Bündel, пучекъ, связка, узель, mühk.

Büschel, пучекъ, kimp;

Strahlen- —, kiirte —.

C.

Caution, ручательство, залогъ, tagatis.

Cavent, ручатель, tagatismeos.

cavieren, ручаться, tagama, [vastutama].

Centimeter, сантиметръ, sentimeter [sm].

Centrale, разстояние центровъ, линия центровъ, keskjoon.

Centriwinkel, центральный уголъ, kesknurk.

Centrum, центръ, keskpunkt.

Chorde, хорда, pingjoon (= joon, mis pingul seisab).

Coefficient, коэффициентъ, kordaja.

commensurabel, соизмѣримый, ühismõõduline.

Complementwinkel, уголъ дополнительный до 90° ,
täiendusnurk kuni 90° .

concentrieren, концентрировать, keskendamata.

concentrisch, концентрический, keskühine.

concrete Zahl v. Zahl.

congruent, равный, ühtlane.

Congruenz, совмѣщеніе, ühtlus.

continuierlich, непрерывный, pidev.

Continuität, непрерывность, pidevus.

correspondierender Winkel, соответственный уголъ,
vastavnurk.

Credit, кредитъ, laenu-usaldus.

Creditor, кредиторъ, laenuandja.

Cylinder, цилиндръ, silinder, rumm;

— fläche, поверхность —-a, silindri, rummu pind.

cylindrisch, цилиндрический, silindri-, rummutaoline.

D.

Debitor, дебиторъ, laenuvõtja.

Decimalbruch, десятичная дробь, künnendmurd ;

endlicher —, конечная —, lõpuline — ;

unendlicher —, бесконечная —, lõputa — ;

periodischer —, периодическая —, järguline — ;

reinperiodischer —, чистая периодическая —, selgejärguline — ;

unrein- od. gemischtperiodischer —, смъшанная периодическая —, segajärguline.

Decimalkomma, десятичный знакъ, koma, [murrukoma];

7,3999... seitse koma kolm ja üheksa järgus.

Definition, опредѣленіе, äramääramine.

Diagonale, диагональ, nurkjoon.

Diameter, диаметръ, поперечникъ, läbimõõtja.

Dieder, двугранный уголъ, kahetahuline nurk.

Differenz, разность, vaheng (om. vahengu; tuletatud sõnast v a h e).

Dimension, измѣреніе, mõõde.

Diskont, учетъ, (veksli) oodus, diskonto ;

— auf hundred, математическій —, matematilik oodusearvamine ;

— in [von] hundred, коммерческий —, ärilik oodusearvamine.

diskontieren, учесть, diskonteerima, [(vekslit) oodustama].

diskontinuierlich, прерывный, mittepidew.

Diskontinuität, разрывъ непрерывности, mittepidewus.

Distanz v. Abstand.

Dividend, дѣлимое, jagatav.

dividieren, дѣлить, jagama ;

a dividiert durch b, a раздѣленное на b, a b-le jagatud ;

$8:2 = 4$ (loe: 8-sse mahub 2 4 korda).

Division, дѣленіе, jagamine ;

Teilen, — на части, jaotamine ;

Enthaltensein, — по содержанію, mahutamine.

Divisor, дѣлитель, jagaja.

Dodekaeder, двѣнадцатигранникъ, kaksteisttahk.

Drehungswinkel, уголъ вращенія, pöörisnurk.

Dreieck, треугольникъ, kolmnurk ;

gleichschenkliges —, равнобедренный —, üht-lasharuline — ;

gleichseitiges —, равносторонний —, ühtlaskülje-line — ;

ungleichseitiges —, разносторонний —, isekülje-line —.

Е.

eben, плоскій, tasane ;

— -er Winkel, — уголъ, tahknurk.

Ebene, плоскость, tasapind.

Eske, уголъ, nurk ;

körperliche —, тѣлесный, многогранный —, mit-metahuline — ;

drei-, vierseitige —, три-, четырехгранный —, kolme-, neljatahuline —.

Eckpunkt, вершина угла, nurgatipp.

eindeutig, однозначный, ühetähendusline.

Einer, (разрядная) единица, üheline.

eingeschrieben, вписанный, sissetõmmatud (ring, hulknurk).

Einheit, единица, üksus;

zusammengesetzte —, составная —, kokkupan-
dud —;

главная —, nimetis- —.

einklammern, заключать въ скобки, sulgudesse panema, klambritesse sulguma.

einsetzen, подставить, asemele panema.

elementar, элементарный, algus-;

— -e Operation, algustehe.

Ellipse, эллипсъ, sõõris (om. sõõrise; tuletatud sõnast sõõr või tsõõr), ellips.

elliptisch, эллиптический, sõõrisene, sõõris-, ellipsine.

End- (gleichung, glied), lõpu- (võrdlus, liige).

entgegengesetzt, противоположный, vastas-;

— -e Richtung, — -oe направление, — -siht;

— -e Seite, — -ая сторона, — -ый бокъ, — -külj;
— -tahk;

mit — -em Zeichen, съ — -ымъ знакомъ, —
-märgiga.

entsprechend, соответственный, vastav.

Ergebnis, результатъ, saadus.

erheben (in eine Potenz), возвышать (въ степень), (astmele) tõstma.

erniedrigen (den Grad einer Gleichung), понижать, (võrdluse astet) alandama.

erweitern (einen Bruch), расширять (дробь), (murdu) laiendama.

erzeugen, производить, sünnitama;

— -de Linie, — -дящая линия, emajoon.

excentrisch, эксцентрический, kesklahekne.

Exponent, показатель (степени, корня); знаменатель (отношения), [astme-] näitaja; [vahekorra-] näitaja.

F.

Faktor, производитель, сомножитель, *tegur* (om. *teguri*);

Prim- —, простой множитель, *algtegur*.

Fall, случай, *juhus*, [*puhk, võimalus*];

Ausnahme- —, исключительный —, *era* —.

fallend, убывающий (по степеням), *alanev*.

Figur, фигура, чертеж, *joonis* (om. *joonise*; *tuletatud sõnast joon*).

Fläche, площадь, *väli*.

Flächeninhalt, площадь, *väljasuurus*.

flächengleich, равновеликий, *ühesuuruste väljadega*.

Flächenwinkel v. Dieder.

Folge, ряд, *järg*;

stetige —, непрерывный —, *pidev* —;

Zahlen- —, — чисел, *arvu* —.

Folgerung, слѣдствие, *järeldus*.

Form, вид, *kuju*.

Formel, формула, *valem* (om. *valemi*).

fortsetzen, продолжать, *jätkama*.

Fundamental- (bereich, einheit), основная (область, единица), *alus-* (*kund, üksus*).

G.

ganze Zahl v. Zahl.

gegeben, дано, *antud*.

gegenseitig, взаимно, *vastastikku*.

gegenüberliegend, противоположащий, противоположный, *vastas-* (*nurk, külg, tahk*).

gemeiner Bruch v. Bruch.

gemeinsam, общий, *ühine*.

gemischte Zahl v. Zahl.

gemischtperiodisch v. Decimalbruch:

0, 41 666 ...

eeskund }
tagakund }
(om. kunnna)

Genauigkeit:

mit einer — bis auf ... , съ точностью до ... , täpilt
kuni ...

Geometrie, геометрія, mõõtmiseõpetus, -teadus, geometria.
gerader Cylinder, прямой цилиндръ, püstsilinder,
püstrumm.

geradlinig, прямолинейный, õgu- [õige-] jooneline.

Gesellschaftsrechnung, правило товарищества,
osa-arvamine.

Gesetz, законъ, seadus.

Gewicht, вѣсъ, raskus.

Gläubiger, заимодавецъ, võlgundja.

gleich (gleich gross), равновеликий, ühesuurune.

gleich (congruent), равный, ühtlane;

= on; on ühtlane; niisama suur kui (gleich, ist gleich,
равно, равняется).

gleichartiges Mass, однородная мѣра, [see-] samasu-
sugune mõõt.

Gleichheit, равенство, ühesuurudus; ühtlus.

Gleichheitszeichen, знакъ равенства, ühtluse-
märk (=).

gleichnamig v. Bruch ja Nenner.

gleichschenkelig v. Dreieck.

gleichseitig v. Dreieck.

Gleichung, уравнение, võrdlus.

gleichwertig v. äquivalent;

— e Brüche, равнозначащія дроби, üheväärilised
murrud ($1/2$ $2/4$ $3/6$ jne.).

Glied, членъ, liige;
— des Bruchs, — дробь, murre- —;
— des Kettenbruchs, звено (непрерывной дробь), (ahelmurre) lüli;
Vorder- —, предыдущий членъ, esilige;
Hinter- —, послѣдующий —, taga- —;
Aussen- —, крайній —, välimine —;
Inner- —, средній —, sisemine —;
entsprechendes —, соотвѣтственный —,
vastav —.

gliedweise, почленно, liikmete-kaupa.
Grad, градусъ, pügal, kraad.
Grenze, предѣлъ, piir.
Grösse, величина, suurus.
Grosskreis, большой кругъ, suurring.
grösser als, mehr als >, больше >, suurem kui >.
Grundbegriff, основное понятіе, alusmõiste.
Grundlage, основаніе, alus.
Gruppe, соединеніе, salk.

Н.

halbieren, дѣлить пополамъ, poolitama.
Halbierungslinie, равнодѣлящая (уголь или сторону); биссектриса; медиана, poolitaja.
Halbkreis, полукругъ; полуокружность, poolring.
Hälfte, половина, pool.
Hemisphere od. Halbkugel, полушаріе, poolkera.
Hilfs-, вспомогательный, abi- (suurus).
Höhe, высота, kõrgus.
homolog, соотвѣтственный, kohastikune (külj).
horizontal, горизонтальный, kaalus-, kaalus (olema);
— -linie, — -ая линия, kaalusjoon;
— -wage, ватерпасъ, vesikaal.

Hunderter, (разрядная) сотня, sajaline.

Hypotenuse, гипотенуза, viitkülg¹⁾

Hypothese, предположение, oletus.

I.

identisch, тождественный, samane.

Identität, тождество, samasus.

Ikosaeder, двадцатигранникъ, kakskümmendtahk.

imaginär, мнимый, ettekujutatav.

incommensurabel, несоизмеримый, ühismööduta.

incongruent, неравный, ühtlusetu.

indefinit, неопределенный, määramata.

indirekt, косвенный, kaudne.

Inhalt:

Flächen- —, площадь, väljasuurus.

Raum- —, объемъ, kehasuurus, kogus (om. koguse).²⁾

Innenwinkel, внутренний уголъ, sisemine nurk.

innerhalb berühren, касаться внутри, seestpoolt riivama.

irregulär, неправильный, ebakorraline.

isolieren, изолировать, выдѣлять, eraldama.

K.

Kante, ребро, serv.

Kapital, капиталъ, kapital, pääoma;

Anfangs- —, основной, начальный —, algus- —;

End- —, наращенный —, lõpu- —.

Kathete, катеть, [täis-] ristkülg.

Kegel, конусъ, kuhik (om. kuhiku; tuletatud sõnast kuhi),

koonus;

Kreis- —, круглый —, ring- —.

1) Sõna „viit“ on ühest katuseosa nimetusest võetud.

2) Kogus on Tartu murde sõna.

Kegelschnitt, коническое сѣчение, kuhiku lõige.
 Kette, мѣрная цѣпь, [mõõt-] ahel.
 Kettenbruch, непрерывная дробь, ahelmurd.
 Kettenrechnung, цѣпное правило, ahelarvamine.
 Klammern, скобки, sulud (ainsuses sulg), klambrid;
 ( ) runde od. gewöhnliche —, круглыя, обыкновенныя —, ümmargused —;
 [ ] eckige od. quadratische —, квадратныя, прямыя —, nurgelised —;
 { } gebrochene od. Figuren- —, съ завитками, фигурныя —, murtud —.
 kleiner als, weniger als <, меньше <, vähem kui <.
 Kleinkreis, малый кругъ, väikering.
 Kolonne, колонна, hõõlas (om. hõõla).
 konisch od. kegelförmig, коническій, kuhik-, kuhikune.
 Körper, тѣло, keha.
 körperlicher od. solider Winkel, тѣлесный, многогранный уголъ, mitmetahuline nurk.
 Kreis, кругъ; окружность, ring;
 — -linie, окружность, — -joon;
 Halb- —, полукругъ; полуокружность, pool- —.
 Kriterium, признакъ, tunnus;
 Teilbarkeits- —, — дѣлимости, jagatavuse —.
 krumm, кривой, kõver.
 Kubikwurzel, кубическій корень, kolmanda astme alus,
 — juur.
 kubisch, кубическій, kuudis-, kuubik-, kuudisene-, kuubiline (ainult geometrias).
 Kubus, кубъ, kuudis (om. kuudise; tuletatud sõnast k u u s, mis selle keha ühtlaste tahkude arvu peab meeles algatama), kuubus.
 Kugel, шаръ, kera.
 kürzen, сокращать, (murdu) koondama.

L.

Lage, положение, seis.

Länge, длина, pikkus.

Legierungsrechnung, задачи на сплавы, sulatis-tearvamine.

Lehrsatz, теорема, предложение, väidend (om. väidendi; tuletatud sõnast väide < väitama).

Lemma, лемма, abiväidend.

Lineal, линейка, joonelaud.

linear, линейный, joon-

Linie, линия, joon;

gebrochene —, ломанная —, murd- —;

geneigte —, наклонная —, läng- —;

gerade —, прямая —, õgu- — (om. õgujoone),

[õige- —];¹⁾

krumme —, кривая —, kõver- —.

Linienwinkel, линейный угол, joonnurk.

lösbar, рѣшимый, harguv.

lösen, рѣшать, arvama, harutama.

Lösung, рѣшение, harutus, harutamine.

M.

Mantelfläche, боковая поверхность, küljepind.

Mantellinie, образующая, производящая, emaajoon.

Masse, мѣры, mõõdud;

— длины, pikkuse- —;

квадратная —, pinna- —;

кубическя —, ruumi- —;

1) Sõna õgu või õgev (om. õgva) on Tartu murrakust võetud ja tähendab alati ainult seda, mis võõrakeelsed „gerade, прямой;“ mää-russõnana — õква „прямо.“ Sõna õige aga ei ütle mitte ikka seda ära, mis „gerade, прямой;“ päälegi on tal veel mitu muud tähendust: richtig, вѣрный, вѣрно; gerecht, праведный, справедливый; recht, пра-вый, истинный, очень; echt, настоящий, достоверный, подлинный, неподдѣльный.

- времени, aja- —;
- монеты, raha- —;
- зернового хлѣба, vilja- —;
- жидкостей, vedeliku- —;
- вѣса, raskuse- —;
- бумаги, paberi- —.

Massstab, масштабъ, mõõt, [kaardimõõt].

Mathematik, математика, matematika, suuruseõpetus, -teadus.

mehrdeutig, многозначашій, mitmetähendusline.

mehrfach, многократный, mitmekordne.

Menge, количество, hulk, kogu.

messen, измѣрять, mõõtma.

Messung, измѣрѣніе, mõõtmine.

Metersystem, метрическая система мѣръ, kümnendmõodustik, metrimõodustik.

Methode, способъ, viis.

Minuend, уменьшаемое, vähendatav.

Minus, минусъ, miinus, [ilma, vähem].

Mischungsrechnung, правило смѣшенія, seguarvamine.

Mittel, среднее, keskarv, kesksuurus;

arithmetisches —, ариѣметическое —, jaond-keskarv;

geometrisches —, геометрическое —, juur-keskarv.

möglich, возможный, võimalik.

Monom, одночленъ, üksliige.

multiplizieren, умножать, kasvatama;

27×5 (loe: Kasvata 27-et 5-ga!)

Multiplikand, множимое, kasvatatav.

Multiplikation, умноженіе, kasvatamine.

Multiplikator, множитель, kasvataja.

Multiplum, кратное число, kordarv, [kordne].

N.

- Nähe, приближение, ligikaudsus.
näher sich, приближаться, liginema.
Näherungswert, приближенное [подходящее] значение, ligikaudne väärtus.
näherungsweise, приблизительно, ligikaudselt.
natürliche Zahlenreihe, естественный рядъ чисель, loomulik arvurida.
Nebenwinkel, смежный уголъ, veernurk.
negativ, отрицательный, eitav.
Neigungswinkel, уголъ наклоенія, längnurk.
Nenner, знаменатель, nimetaja;
    gemeinschaftlicher —, общий —, ühine —;
    gleichnamig machen, приводить къ общему — -ю, ühise nimetaja alla panema;
    Aufsuchen eines gemeinschaftlichen — -s, нахождение общаго — -я, ühise nimetaja otsimine.
notwendig, необходимый, ainulik, [tarvilik].

O.

- Oberfläche, поверхность, pind.
Operation, дѣйствіе, tehe (om. tehte; tuleb käänata nagu „ehe“. Tehe on tuletatud „tegemea“ tehtaviku kujust: tehtaма);
    algebraische —, алгебраическое —, algebra-line —;
    Grund- —, основное —, alus- —;
    entgegengesetzte —, обратное —, vastupidine —.
ordnen, располагать, järjestama, korraldama.
Ordnung, порядокъ, kord.
Ort, мѣсто, ase.
orthogonal, прямоугольный, täisnurgaline.

Oval, Ovale, овалъ, ööris (om. öörise; tuletatud sõnast ööritama), oval.

oval, овалный, ööris-, öörisene.

P.

parallel, параллельный, rööbas-;

—, параллельно, rööbastikku;

—-linie, —-ая линия, rööbasjoon.

Parallelepipedon, параллелепипедъ, rööbas-kuustahk.

Parallelismus, параллельность, rööbasseis.

Parallelogramm, параллелограммъ, rööbas-nelinurk.

Perimeter, периметр, übermõõt, [piire].

Periode, периодъ, järk.

periodisch, периодический, järguline;

rein- —, чистый —, selge- —;

unrein- od. gemischt- —, смѣшанный —, sega- —.

Peripherie, окружность, ringjoon;

—-winkel, вписанный уголъ, ringjoonenurk.

Perpendikel, перпендикуляръ, [täis-] ristjoon.

perpendikulär, перпендикулярный, [täis-] risti;

zu einander —, взаимно —-ны, vastastikku —.

Planimetrie, планиметрия, planimetria, pinnamõõtmise-õpetus.

plus, плюсь, plus, ja, ning.

Polyeder, многогранникъ, полиэдръ, hulktahk;

reguläres —, правильный —, korralik —.

Polygon, многоугольникъ, hulknurk.

Polynom, многочленъ, hulkliige.

positiv, положительный, jaatav.

Potenz, степень, aste;

—-reihe, рядъ —-ей, astmete rida;

ganze —, цѣлая —, täis- —;

gebroschene —, дробная —, murd- —;

gerade —, четная —, paaris- —;
 nach fallenden — -en, по убывающимъ — -ямъ,
 alanevaid astmeid mööda;
 nach steigenden — -en, по возрастающимъ — -ямъ,
 tõusvaid astmeid mööda.
 potenzieren, возвышать въ степень, astmele tõstma.
 Prim- v. Faktor ja Zahl.
 Princip, начало, основаніе, принципъ, põhjused.
 Prisma, призма, servis (om. servise; tuletatud sõnast
 serv), prisma;
 normales [gerades] —, прямая —, püst- —;
 geneigtes —, наклонная —, läng- —.
 Probe (Verifikation), повѣрка, proov, järelkatse.
 Probe (der Edelmetalle), проба, proov.
 Procent, процентъ, protsent, saja päält.
 Produkt, произведеніе, kasvatis.
 Proportion, пропорція, võrrend (om. võrrendi);
 arithmetische —, арифметическая [разност-
 ная] —, aritmetiline, vahenguline —;
 geometrische —, геометрическая [кратная] —,
 geometriline, jaondiline —;
 stetige od. kontinuierliche —, непрерыв-
 ная —, korduvliikmeline —;
 abgeleitete —, производная —, tuletatud —;
 zusammengesetzte —, сложная —, kokku-
 pandud —;
 $4:2 = 30:15$ (loe: 4 on 2-he vastu nagu 30 15-ne
 vastu);
 $a:b:d = 2:3:5$ (loe: a on b on d vastu nagu 2
 on 3-me on 5-e vastu).
 proportional, пропорціональный, võrrendiline;
 direkt —, прямо —, peri- —;
 umgekehrt —, обратно —, vastu- —.
 Proportionalität, пропорціональность, võrrendlikkus.
 Punkt, точка, punkt, täpp.

Pyramide, пирамида, tornik (om. torniku; tuletatud sõnast torn), piramid.

pyramidisch, пирамидальный, tornik-, tornikune.

Q.

Quadrant v. Viertelkreis.

Quadrat, квадрат, ruut.

Quantität v. Menge.

Quersumme, сумма цифръ, ristsumma.

Quotient, частное, jaond (om. jaondi; tuletatud sõnast jagu);

genauer —, точное —, täpripäalne —;

Näherungswert des — -en, приближенное —,

ligikaudne —;

приближенное — съ недостаткомъ, ligijaond puudusega;

приближенное — съ избыткомъ, ligijaond liiaga.

R.

Radius, радиусъ, poolmõõtja.

Rang, разрядъ, koht.

Raum, пространство, ruum;

— -inhalt, объемъ, kehasuurus, kogus (om. koguse).

räumlicher Winkel v. körperlicher Winkel.

rechnen, рѣшать, arvama, väljaarvama.

Rechnen, рѣшеніе, вычисленіе, arvamine;

Kopf- —, устное —, pääst- —.

Rechnungszeichen, знакъ дѣйствія, tehtemärk.

Rechteck, прямоугольникъ, täis-nelinurk.

rechter Winkel, прямой уголъ, täisnurk.

rechtwinklig, прямоугольный, täisnurgaline.

r e d u c i e r e n (benannte Zahlen), превращать,
 tarima, ¹⁾ [ülendama];
 — auf die Einheit, приводить къ единиць,
 arvama ühe kaudu.

R e d u k t i o n (der benannten Zahlen), превращение, tarimine;
 — auf die Einheit, приведение къ единиць,
 arvamine ühe kaudu.

R e d u k t i o n s f a k t o r, единичное отношение, tarimise
 tegur.

R e g e l, правило, juht.

R e g e l d e t r i, тройное правило, kolmeliikme-arvamine;
 einfache —, простое —, liht —;
 mehrfache —, сложное —, mitmekordne —.

r e g e l m ä s s i g o d. r e g u l ä r, правильный, korralik.

R e i h e, рядъ, строка, rida.

R e k t a n g e l v. R e c h t e c k.

r e l a t i v, относительный, võrreldav, relative;
 — -e Primzahlen, частныя первыя, взаимно про-
 стыя числа, vastastikku algusarvud.

R e s o l u t i o n s f a k t o r, единичное отношение, laotamise tegur.

r e s o l v i e r e n, раздроблять, laotama, [alandama].

R e s o l v i e r e n, раздробление, laotamine.

R e s t, остатокъ, jäänus.

R e s u l t a t v. E r g e b n i s.

R h o m b u s, ромбъ, längruut.

R i c h t u n g, направление, siht.

R i n g f l ä c h e, площадь круга, ringväli.

S.

S c h e i t e l, вершина, tipp;
 — eines Winkels, — угла, nurga —.

1) Sõna tarima on Saare- ja Pärnumaal tarvitata ja tähendab: laokilolevaid asju kokku võtma.

Scheitelwinkel, вертикальный, противоположный при
 вершинѣ уголъ, ristnurk.
 Schenkel, бедро, сторона, бокъ, (nurga) haru; (joonise)
 külг.
 Schuldner, должникъ, võlglane.
 Segment v. Abschnitt.
 Seite, сторона, бокъ, külг (joonistel); tahk (kehadel).
 Seitenfläche, грань, tahk.
 Sekante, пересѣкающая, сѣкущая, lõikjoon.
 Sektor, секторъ, вырѣзокъ, väljalõige.
 senkrecht v. vertikal.
 Senkrechte v. Vertikale.
 Setzwage, ватерпасъ, loodlaud.
 Species (4), четыре дѣйствія, neli alustehet.
 Spitze v. Scheitel.
 Stammbruch, основная дробь, alusmurd ($\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{5}$ jne.).
 steigend, возрастающій, восходящій, tõusev.
 Stelle, мѣсто, koht;
 ein-, zwei-, vielstellige Zahl, одно-, дву-,
 многозначное число, ühe-, kahe-, mitmekohaline arv.
 Stereometrie, стереометрія, stereometria, kehamõõtmise-
 õpetus.
 stetig v. kontinuierlich.
 Subtrahend, вычитаемое, mahaarvatav.
 subtrahieren, вычитать, maha arvama.
 Subtraktion, вычитаніе, mahaarvamine.
 successiv, послѣдовательный, järjekordne;
 — -e od. Kettendivision, — -oe дѣленіе, —
 jagamine, [aheljagamine].
 Summand, слагаемое, kokkuarvatav.
 Summe, сумма, summa.
 Supplementwinkel, уголъ дополнительный до 180° ,
 täiendusnurk kuni 180° .

T.

- Tangente, касательная, riiwaja.
- Tangential- (punkt, winkel), (точка, уголъ) касанія, riivas-
(punkt, nurk).
- Teil, доля, jagu;
—, часть, osa. (Ühesuurusid osasid nimetatakse ja g u-
deks).
- teilbar, дѣлимый, jagatav.
- Teilbarkeit, дѣлимость, jagatavus.
- Teiler, дѣлитель, jagaja;
grösster gemeinschaftlicher —, общій наи-
большій —, kõige suurem ühine —.
- teilerfremde Zahlen v. relative Primzahlen.
- Terminrechnung, правило срочныхъ уплатъ, tähtaja-
arvamine.
- Tetraeder, тетраэдръ, четырёхгранникъ, nelitahk.
- Theorem v. Lehrsatz.
- Thesis, тезисъ, положеніе, väide (om. väite).
- Tilgung, погашеніе, kustutus.
- Torus v. Ringfläche.
- Transformation, преобразование, muutmine.
- transformieren, преобразовать, muutma.
- Transporteur, транспортиръ, mall;
malli osad: 1) alus (основаніе) ja 2) kaar (градусная
дуга).
- Trapez, трапеція, roop-nelinurk.
- trennen v. absondern.
- Trigonometrie, тригонометрія, trigonometria, kolme-
nurgamõõtmise-õpetus.
- Trinom, триномъ, тречленъ, kolmeliige.
- Typus, типъ, aluskuju.

U.

Umfang v. Perimeter.

Umgebung, окрестность, ümbrus.

umschreiben (einen Kreis, ein Vieleck), описывать,
ümbertõmbama.

Umstellung, перестановка, перемѣщение (членовъ про-
порции), (võrrendi liikmete) ümberasendamine.

unähnlich, непохожий, sarnaduseta.

unauflösbar od. unauflöslich, нерѣшимый, mittehargnev.

Unauflösbarkeit, неразрѣшимость, hargnematus.

unbekannt, неизвѣстный, tundmata.

Unbekannte, неизвѣстное, tundmata.

unbenannte Zahl v. Zahl.

unbestimmt, неопредѣленный, määramata.

unendlicher Decimalbruch v. Decimalbruch.

unendlich, бесконечный, lõpmata;

— gross, klein, — о большой, малый, — suur, väike;

— e Reihe, — рядъ, — rida;

— wachsen, — о возрастать, — kasvama.

Unendlichkeit, бесконечность, lõpmatus (aja kohta),
otsatus (ruumi kohta).

ungleich, неравный, ühtluseta (incongruent); mitte ühe-
suurune.

Ungleichheit, неравенство, ühtlusetus (incongruenz);
ühesuurdusetus.

ungleichseitig, разносторонний, iseküljeline.

unmöglich, невозможный, võimatu.

unregelmässig v. irregulär.

unstetig v. diskontinuierlich.

unveränderlich, неизмѣнный, постоянный, muutu-
mata.

Unveränderlichkeit, неизмѣнность, muutumatus.

unzählbar, безчисленный, неисчислимый, lugemata.

ursprünglich, первоначальный, esialgne, alg-.

V.

Valuta, валюта, tõsine hind, [valuta]; rahapõhi, [valuta].
veränderlich, измѣнный, перемѣнный, muutuv.

Veränderlichkeit, измѣняемость, перемѣнчивость,
muutuvus.

verallgemeinern, обобщать, üleüldistama.

Verallgemeinerung, обобщение, üleüldistus.

verbinden, соединять, ühendama.

verdoppeln, удваивать, kahekordseks tegema.

vereinfachen, упрощать, lihtsandama.

Vergleichung, сравнение, võrdlemine.

vergrössern, увеличивать, suurendama.

verhalten sich, относиться, vahekorras olema.

Verhältnis, отношение, vahekord;

arithmetisches —, арифметическое [разностное] —,

arimetiline, vahenguline —;

geometrisches —, геометрическое [кратное] —,

geometriline, jaondiline —;

direktes —, прямое —, peripidine —;

umgekehrtes —, обратное —, vastupidine —.

verkleinern, уменьшать, vähendama.

verlängern, удлинять, pikendama.

Verteilung, распределение, jaotamine.

vertikal, вертикальный, отвѣсный, loodis;

— -winkel v. Scheitelwinkel.

Vertikale, отвѣсная линия, loodjoon.

verwandeln (unechte Brüche in ganze Zahlen), исклю-
чать (цѣлое), (liigmurrust täisarvu) otsima.

verwandeln, обращать, muutma;

— in Decimalbrüche, — въ десятичные дроби,

kümnendmurdudeks —;

обращение мѣръ, mõõtude muutmise.

Verwandler v. Reduktions- ja Resolutions-
faktor.

Verwandtschaft, сродство, sugulus.
verzweigt, развѣтвленный, harunenud.
Vieleck, многоугольникъ, hulknurk.
vielfach, кратный, kordne;
много- —, mitme- —.
Vielfaches v. Multiplum;
kleinstes gemeinschaftliches —, наи-
меньшее кратное, kõige väiksem ühine jagatav.
Vielflach, многогранникъ, hulktahk.
Vielseit, многосторонникъ, hulkkülg.
Viereck, четырёхугольникъ, nelinurk.
Viertel, четверть, neljandik, veerand;
— -kreis, — круга, квадрантъ, — -ring.
Volumen v. Rauminhalt.
Voraussetzung, предположение, oletamine.
Vorzeichen, знакъ, tehtemärk (+ —).

W.

wachsend, возрастающій, kasvav.
wagerecht v. horizontal.
wahr od. wirklich, дѣйствительный, вѣрный, tõsine.
wahrscheinlich, вѣроятный, правдоподобный, tõe-
näolik.
Wahrscheinlichkeit, вѣроятность, tõenäolikkus,
tõenäolisus.
Wasserwage v. Horizontalwage.
Wechselwinkel, накрестъ-лежащій уголъ, põiknurk.
Wert, значеніе, väärtus;
absoluter —, абсолютное —, iseline —;
Mittel- —, среднее —, keskmise —;
Näherungs- —, приближенное —, ligikaudne —;
— -ziffer, значащая цифра, väärtusega-nummer.
wesentlich, существенный, oluline.

wiederholen, повторять, kordama.
willkürlich, произвольный, mõni, mistakes, [omavoline].

Winkel, уголъ, nurk;
Richtungs- —, — направленія, siht- —;
spitzer —, острый —, terav- —;
stumpfer —, тупой —, nuri- —;
— an der Spitze, — при вершинѣ, tipu- —;
— auf einer Seite, односторонніе углы, ühepool-
sed nurgad.

Winkelmass, угломѣръ, nurgamõõt.

Würfel v. Kubus.

Wurzel, корень, alus, juur;

Quadrat- —, квадратный —, teise astme —;

Kubik- —, кубическій —, kolmanda astme —.

Z.

Zahl, число, arv;

abstrakte —, абстрактное, отвлеченное —, mõtte-
line —;

concrete —, предметное —, meeleline — (näit. kolm
maja);

benannte —, именованное —, nimega- — (näit. 3
versta);

unbenannte —, отвлеченное —, nimeta- —;

ganze —, цѣлое —, täis- —;

gemischte —, смѣшанное —, sega- —;

genaue —, точное —, täpikäälne —;

ungenau —, неточное —, ligikaudne —;

gerade —, четное —, paaris- —;

ungerade —, нечетное —, liig-, [paarita] —;

Prim- —, первоначальное, простое —, alg- —.

Zahlenreihe natürliche, естественный, натуральный рядъ
чиселъ, loomulik arvurida.

zählen, считать, arvama; lugema.

Zählen, счетъ, счисленіе, arvamine; lugemine.

Zähler, числитель, lugeja.

Zehner, (разрядный) десятокъ, kümneline.

Zeit-

— einteilung: Anfang, начало, algus; Fortdauer, продолжение, vältus; Ende, конецъ, lõpp;

— -rechnung, вычисление времени, aja-arvamine.

zerlegen, разлагать, lahutama.

Zerlegung, разложение, lahutamine;

— einer Zahl in Primfaktoren, — числа на простыхъ множителей, kordarvu lahutamine algteguriteks.

Ziffer, цифра, number (om. numbri).

Zins, процентъ, protsent, saja päält;

— -rechnung, правило — -овъ, protsendi-, saja-päält-arvamine;

einfache — -rechnung, простые — -ы, lihtkasuarvamine.

Zinsen, процентные деньги, kasu, kasud.

Zinseszinsrechnung, сложные проценты, rentendiarvamine.

zufällig, случайный, juhusline.

zunehmen, возрастать, kasvama.

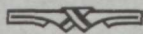
zusammenfallen, совпадать, ühte langema, katma.

Zuwachs, приращение, прибыль, kasu.

zweifach od. doppelt, двойной, kahekordne.

zweigliedrig, двучленный, kaheliikmeline.

Zwölfflach, двѣнадцатигранникъ, додекаэдръ, kaksteisttahk.

Hind 30 kop. *nl*